

УДК 615.03:659.3

ДОСЛІДЖЕННЯ ОБІЗНАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ З ПИТАНЬ ВАКЦИНАЦІЇ ПРОТИ ВІРУСУ ПАПІЛОМИ ЛЮДИНИ ТА ПРОФІЛАКТИКИ РАКУ ШИЙКИ МАТКИ

Волкова А.В., Корж Ю.В., Кубарева І.В., Шабрацька Д.Е., Терещенко Л.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

РЕЗЮМЕ. У статті представлено результати узагальнення світового досвіду щодо профілактики раку шийки матки, що стало підґрунтям для проведення опитування населення Харківської області з метою визначення рівня обізнаності щодо вакцинації проти вірусу папіломи людини та профілактики раку шийки матки. Встановлено, що населення недостатньо обізнано у цьому питанні та потребує інформації щодо ефективності вакцин, побічних дій, показань та протипоказань до вакцинації. Визначено, що тільки 5,1% серед опитаних вакциновані, 77,3% – не вакциновані, при цьому тільки 17,6% – планують вакцинуватися, що свідчить про дуже низькі показники вакцинованих, що в свою чергу впливає на показники захворюваності на рак шийки матки та смертності від нього. Таким чином, інформування населення про важливість вакцинації проти папіломавірусу як методу первинної профілактики є важливою складовою підходу до зменшення ризику розвитку раку шийки матки.

Ключові слова: обізнаність населення, вакцинація, вірус папіломи людини, рак шийки матки.

Вступ. Захворювання на рак шийки матки (РШМ) є на сьогодні четвертим за поширеністю видом злоякісних новоутворень у жінок [1]. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у 2020 році зареєстровано 604 тисячі нових випадків захворюваності та 342 тисячі випадків смертності від нього [2]. Переважна більшість (понад 95%) випадків захворювання на РШМ викликані вірусом папіломи людини (ВПЛ), що передається статевим шляхом [3]. При цьому за останнє десятиріччя поширеність папіломавірусної інфекції зросла більш як у 10 разів [4]. Згідно з рекомендаціями ВООЗ вакцинація проти ВПЛ є єдиним найефективнішим заходом, що знижує ризик розвитку РШМ та інших асоційованих із ним захворювань. За думкою фахівців та зважаючи на велику довгострокову користь від вакцинації проти ВПЛ, необхідно впроваджувати та

зберігати цей підхід у всіх країнах. Важливою складовою цього підходу є інформування населення про важливість вакцинації проти папіломавірусу як методу первинної профілактики розвитку раку шийки матки [2].

Метою роботи є аналіз світових підходів у профілактиці РШМ з подальшим визначенням обізнаності населення у питаннях вакцинації проти ВПЛ.

Для досягнення поставленої мети нами були розроблені наступні завдання:

- провести аналіз та узагальнити результати наукової літератури щодо сучасних аспектів профілактики та лікування РШМ;
- розробити анкету та провести опитування з метою дослідження обізнаності населення Харківської області щодо питання вакцинації проти вірусу папіломи людини та профілактики раку шийки матки;
- узагальнити отримані результати опитування та розробити практично-орієнтовані заходи для підвищення рівня обізнаності населення.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження було обрано наукові публікації, рекомендації, статистичні дані, епідеміологічні показники, Державний реєстр ЛЗ, результати анкетного опитування населення щодо питання вакцинації проти ВПЛ та профілактики РШМ, яке було проведено протягом січня-лютого 2023 року. Розроблена авторами анкета складалась з 16 питань. Респондентами обрано населення Харківської області.

У процесі аналізу даних були використані такі методи: системний аналіз, аналіз документів, порівняння, узагальнення, соціологічний (анкетне опитування), математико-статистичні методи обробки даних.

Результати та їх обговорення. У 2020 р. ВООЗ розробила глобальну стратегію щодо прискорення ліквідації раку шийки матки [5]. Глобальна стратегія передбачає пороговий рівень, на якому хвороба вважається ліквідованою, як проблема суспільної охорони здоров'я – 4 випадки на 100 тисяч жінок. Для досягнення цієї мети до 2030 року країни мають досягти цільових показників «90-70-90»:

- повна вакцинація проти ВПЛ повинна охопити 90% дівчат до 15 років;
- скринінг з використанням високоефективного тестування 70% жінок віком 35 років та повторно у віці 45 років;
- забезпечення лікування 90% жінок, у яких діагностовано захворювання РШМ (лікування жінок з передраковими ураженнями та ведення пацієнок з інвазивним раком).

Фахівці ВООЗ стверджують, що впровадження даної стратегії до 2030 року у країнах з низьким рівнем доходу та рівнем доходу нижче середнього дасть можливість знизити показники захворюваності до 2045 року на 42%, а також зменшити кількість випадків смерті від раку шийки матки.

Слід зазначити, що фахівці ВООЗ розробили рекомендації з вакцинації проти ВПЛ у країнах із низьким і середнім рівнем доходу. Ключовими аспектами рекомендацій є [6]:

- збільшення глобальних фінансових інвестицій;
- покращення доступності (фізичної та соціально-економічної);
- підвищення рівня постачання та використання вакцин;
- сприяння застосуванню схеми одноразового введення вакцини;
- підвищення рівня обізнаності населення;
- впровадження соціального маркетингу.

З метою визначення сучасного стану вакцинації проти ВПЛ було проведено аналіз Національних календарів щеплень у країнах світу. Встановлено, що станом на 2021 рік вакцина ВПЛ включена до Національного календаря щеплень менш ніж у 25% країн з низьким рівнем доходу та менш ніж у 30% країн з рівнем доходу нижче середнього, але більш ніж у 85% країн з високим рівнем доходу [7]. У країнах, де широко застосовується вакцинація від ВПЛ, показники захворюваності демонструють зниження частоти розвитку РШМ. Так, в Австралії кількість хворих на РШМ станом на 2022 рік становить

близько 6 випадків на 100 тис. населення. До 2034 року ВООЗ планує, що кількість хворих буде становити менше 1 людини на 100 тис [8].

За результатами аналізу визначено, що у Великій Британії, США та Німеччині вакцини проти ВПЛ є обов'язковими. Впровадження обов'язкової вакцинації у цих країнах сприяє зниженню показників захворюваності та смертності. В Україні вакцина проти ВПЛ не включена до Національного календаря щеплень, проте є рекомендованою.

З метою визначення показників фізичної доступності нами був проведений аналіз Державного реєстру лікарських засобів станом на 01.11.2022 року. Встановлено, що в Україні зареєстровано лише 2 вакцини, зокрема:

- Церварикс™ суспензія д/ін. 1 доза шприц 0.5 мл, № 1 виробника «ГлаксоСмітКляйн Біолоджікалз С.А.», Бельгія – це бівалентна вакцина, що містить антигени 16 та 18 типів ВПЛ;
- Гардасил суспензія д/ін. 1 доза по 0.5 мл, №1 виробника «Мерк Шарп і Доум Б.В.», США – це квадривалентна вакцина, що містить антигени типів 6, 11, 16, 18.

Слід зазначити, що у Європейських країнах світу зареєстровано Гардасил 9, «Мерк Шарп і Доум Б.В.», США – це дев'ятивалентна вакцина, що додатково містить антигени 31, 33, 45, 52, 58 типів ВПЛ.

Наступним етапом дослідження з метою визначення рівня обізнаності населення з питань вакцинації проти ВПЛ та профілактики РШМ нами було розроблено анкету та проведено опитування населення Харківської області. За результатами проведеного анкетування відібрано 352 валідних анкет, з відповідями на 100% питань. Визначено, що група респондентів складалась переважно з жінок (99,4%), віком від 18 років. Найбільше кількість респондентів була віком 27-45 років (69,4%) (табл. 1).

Соціально-демографічні показники учасників опитування (n = 352)

Категорія	Частка респондентів (%)
Стать:	
Чоловіки	0,6%
Жінки	99,4%
Вік:	
Від 18 до 26 років	25%
Від 27 до 45 років	69,4%
Від 46 до 64 років	2,8%
Старше 65 років	2,8%

Папіломавіруси – це єдина група вірусів з доведеною здатністю спричиняти утворення пухлин в організмі людини в природних умовах. На сьогодні вивчено більше ніж 80 штамів збудника, але тільки 2 з них (ВПЛ 16 та 18 типів) здатні викликати близько 70% випадків розвитку РШМ [9]. За результатами опитування визначено, що більшості опитаних (75,6%) відомо про вірус папіломи людини та яким шляхом він передається (65,3%). Також 63,1% респондентів вважають, що інфікування певними штамми вірусу папіломи людини є основною причиною раку шийки матки.

Виявлено, що найбільш впливовими джерелами інформації щодо ВПЛ для населення є соціальні мережі (54,5%) (наприклад, багато респондентів вказали Instagram, TikTok, YouTube відомих лікарів), а також бесіди з фармацевтичними та медичними працівниками, які мають надавати професійну, достовірну, фахову інформацію (51,7%). Також, до найвпливовіших джерел інформації можна віднести ЗМІ (телебачення, радіо, преса) – 48,9% (рис. 1). До запропонованих відповідей один з респондентів також зазначив проведення навчальних заходів та лекцій у школі з дітьми та батьками. Отримані дані необхідно враховувати для організації заходів щодо інформування населення про ВПЛ та важливість вакцинації, що є найефективнішим методом профілактики розвитку раку шийки матки.

Рис. 1. Розподіл відповідей на питання: «Які найбільш впливові джерела розповсюдження інформації щодо вірусу папіломи людини?»

Незважаючи на багаторічну практику вітчизняної системи охорони здоров'я щодо проведення щорічних гінекологічних обстежень жінок, як методу профілактики раку шийки матки, проінформованість щодо вакцинопрофілактики проти ВПЛ становила 68,8%, разом з тим 31,3% респондентам не відомо про вакцинацію.

Звертають на себе увагу результати щодо кількості вакцинованих. Тільки 5,1% серед опитаних вакциновані, 77,3% – не вакциновані, при цьому лише 17,6% – планують вакцинуватися.

На наш погляд, особливе значення мають результати опитування щодо факторів впливу на готовність вакцинуватися від вірусу папіломи людини. Встановлено, що недостатня впевненість в ефективності та безпеці вакцини є найбільшою перешкодою для вакцинації (65,3%), що може свідчити про низький рівень довіри до системи охорони здоров'я. Також одним із важливих факторів, що впливає на готовність вакцинуватися є обізнаність щодо вакцинації та оцінка ризиків, переваг й недоліків (58,5%) (рис. 2). Проінформованість населення у цих аспектах буде у разі сприяти рівню відповідальності щодо профілактики та своєчасного обстеження.

Рис. 2. Розподіл відповідей на питання: «Які фактори впливають на Вашу готовність вакцинуватися від вірусу папіломи людини?»

Незважаючи на те, що для 56,3% респондентів вартість вакцини впливає на рішення щодо вакцинації, 49,4% опитаних готові платити за вакцину (рис. 3).

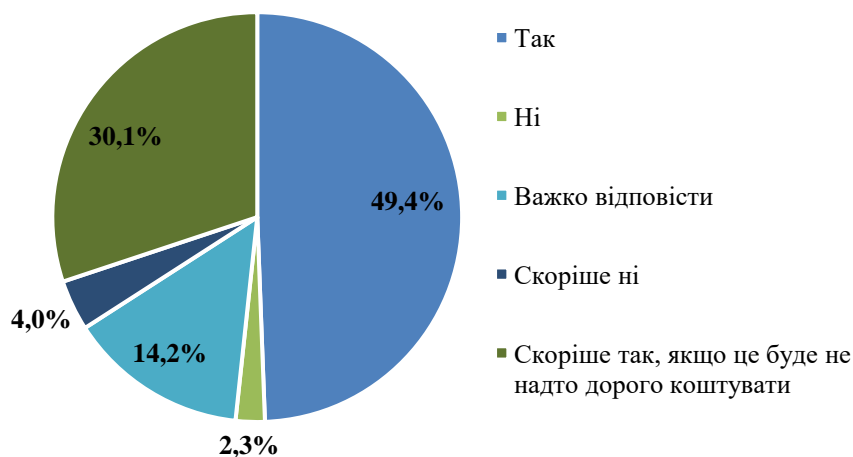

Рис. 3. Розподіл відповідей на питання: «Чи готові Ви платити за вакцину від папіломавірусу людини?»

Необхідно зазначити, що 34,1% респондентів достатньо інформовані щодо вірусу папіломи людини, важливості вакцинації проти ВПЛ та розвитку раку шийки матки, 65,9% потребують цієї інформації.

На питання: «Яку інформацію про вакцинацію проти ВПЛ Ви бажаєте отримати?» найпоширенішими відповідями серед населення є ефективність вакцин (66,5%), побічні дії (64,2%), показання (55,1%) та протипоказання до вакцинації (58,0%) (рис. 4).

Рис. 4. Розподіл відповідей на питання: «Яку інформацію про вакцинацію проти ВПЛ Ви бажаєте отримати?»

Висновки. За результатами проведеного дослідження розглянуто сучасні підходи до профілактики та лікування РШМ у різних країнах світу, сформульовано актуальні напрями імплементації глобальної стратегії ВООЗ щодо прискорення ліквідації раку шийки матки та рекомендацій з вакцинації проти ВПЛ у країнах із низьким і середнім рівнем доходу.

Проведене опитування серед населення Харківської області показало низький рівень поінформованості щодо питання вакцинації проти ВПЛ та профілактики РШМ. Однією з головних складових первинної профілактики РШМ є забезпечення інформацією населення щодо важливості вакцинації проти ВПЛ. Для підвищення рівня обізнаності населення потрібно удосконалювати методи якісного надання професійної інформації та розробляти комплексні заходи профілактики РШМ. Такі підходи будуть сприяти підвищенню

статистики вакцинованих, тим самим знижувати ризик розвитку РШМ та інших асоційованих із ним захворювань.

Література

1. Pujade-Lauraine, Eric, et al. Comparison of global treatment guidelines for locally advanced cervical cancer to optimize best care practices: A systematic and scoping review. *Gynecologic Oncology*. 2022. P. 361. URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0090825822005522?token=EDC3A72CA29CAAFA3C24617820D379EE8E5077C381860EA09963755743BD5336BE512F28CA30CD64502D25C65E018728&originRegion=eu-west-1&originCreation=20230324091729>
2. World Health Organization (WHO). URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/cervical-cancer>
3. Dike-Ndudim, Joy Nkeiruka, et al. Seroprevalence of Human Papillomavirus Type 16 Immunoglobulin G Antibodies (HPV 16-IgG) among Women Attending General Hospital Kagarko, Kagarko Lga, Kaduna State. *International Journal of Pathogen Research*. 2022. 9(2) P. 9-19. URL: <http://europeanrepository.uk/id/eprint/1370/1/151-Article%20Text-242-1-10-20220923.pdf>
4. Cheng, L., Wang, Y., & Du, J. . Human papillomavirus vaccines: an updated review. *Vaccines*. 2020. 8(3). 391. URL: <https://www.mdpi.com/2076-393X/8/3/391>
5. Singh, Deependra, et al. Global estimates of incidence and mortality of cervical cancer in 2020: a baseline analysis of the WHO Global Cervical Cancer Elimination Initiative. *The Lancet Global Health*. 2023: e197-e206. URL: [https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(22\)00501-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(22)00501-0/fulltext)

6. World Health Organization. Global strategy to accelerate the elimination of cervical cancer as a public health problem. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240014107>
7. Dorji, Thinley, et al. Human papillomavirus vaccination uptake in low- and middle-income countries: a meta-analysis. *EClinicalMedicine*. 2021. 31. 100836. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2589537021001164>
8. World Health Organization. Assessing national capacity for the prevention and control of noncommunicable diseases: report of the 2019 global survey. 2020. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331452/9789240002319-eng.pdf>
9. Гринзовська, А. Annual Young Medical Scientists Conference 2021, AYMSConf 2021. *Український науково-медичний молодіжний журнал*. 2021. 126(3). URL: <https://mmj.nmuofficial.com/index.php/journal/article/view/838/686>

SUMMARY. The article presents the results of the study of the knowledge about the prevention of cervical cancer, which became the basis for the survey of the population of the Kharkiv region with the method of determining the level of awareness of the vaccination against the human papillomavirus and the prevention of cervical cancer. It has been established that the population is insufficiently recognized in their nutrition and needs information about the effectiveness of vaccines, side effects, indications and contraindications before vaccination. It is indicated that only 5.1% of the average number of people vaccinated, 77.3% - not vaccinated, while only 17.6% - are planning to be vaccinated, which indicates that the rates of vaccination are already low, which adds to the indications of illness for cervical cancer uterus and mortality rate. In this way, informing the population about the importance of vaccination against papillomavirus as a method of primary prevention and an important storage approach to reduce the risk of developing cervical cancer.

Keywords: population awareness, vaccination, human papilloma virus, cervical cancer.